

oči, da ne vidijo

komunistični manifest za tretje tisočletje

Bolj ko so nove tehnologije daleč, bolj je prisotna zavest o problemih, ki jih prinašajo. Iz zakona, katerega veljavnost v Sloveniji izkušamo iz sekunde v sekundo, je Stanley Kubrick naredil enega najlepših filmov vseh časov. To je izjava izrazito osebne narave in zato sila dvomljive vrednosti. Tu jo uporabljam predvsem zato, da ponazorim pasti, ki jih nastavlja Kubrick sam. Enako kot некоč, celo bolj kot v filmu *Full Metal Jacket* (1987) npr., Kubrick tokrat trmoglavo vztraja v svoji prislovični, pedantni zavezanosti estetičnemu, ki pri nobenem drugem režiserju ni tako vpadljiva in tako dobro utemeljena hkrati. Danes je to še posebej izrazito, saj nas je televizijska ideologija spontanosti, zaradi katere je vsak produkt gibljivih slik zgolj različica *reality tv*, navadila, da znamo v še tako realistično kaotičnih programih ali posnetkih prepoznati načrtne in natančne inscenacije, torej danes, ko smo vajeni inscenacij, ki brišejo sledove, je *Široko zaprte oči* prav nesramno, obsceno odkrito oblikovan film. Medtem ko predmeti in ljudje na podobah, ki nas obdajajo, običajno dajejo vtis, da so se tam znašli po naključju, je v filmu *Široko zaprte oči* tako, kot da so tam samo zaradi tega, ker jih je nekdo, najverjetneje Kubrick sam, na silo postavil tja. Mrtva narava, tihožitja. Le da se to, kar je na začetku videti kot muha kapricioznega starca, ki noče priznati, da je minil njegov čas, postopno izkaže za nujnost, zakon: podrobna postavitev ljudi in predmetov je podrejena abstrakciji; ne gre za Kubricka, gre za idejo. Nelagodje, ki ga oddajajo ljudje in predmeti iz tihožitij, ni posledica prisile, temveč je temu tako zato, ker je nelagodna ideja sama.

Vse skupaj se začne, nadvse vsakdanje, z jutranjim mačkom zakoncev višjega srednjega razreda. Njo zanima, ali je spal s tistima dvema ženskama, s katerima ga je videla včeraj. – On, da ne. – Njo zanima, zakaj. – On zato, ker ve, da tudi ona ne bi storila česa takega. – Njo zanima, kako on to ve. – On je prepričan, da je tako. – Ona pove, da sanja o nekem mornarju, ki sta ga srečala некоč v nekem hotelu ... se spomniš? – In njemu se sesuje svet. Najprej. To, kar so bile zanjo fantazije, on že nekaj ur pozneje udejani. No ja, postavi se v situacijo, ko bi lahko, pa mu ne gre. Najprej. Njegova vnema pri tem, da bi to storil in se vendar maščeval, je tako velika, da se, ne da bi opazil, zaplete v dogajanje, ki ga ne obvlada, z ljudmi, ki obvladajo njega. Obupani soprog z vso ihto poseže v igre, s katerimi si krajšajo čas newyorški milijonarji. In svet dobi čisto nove dimenzije.

Obrat, ki sprva temelji na razliki med spoloma, na tej točki dobi razsežnosti razrednih razlik. Razlika med pripadniki višjega srednjega razreda na eni, in ljudmi – ženskami – z ulice na drugi strani – kjer se, po zaslugi televizijskih filmov in nadaljevanj, za marsikoga izčrpa pojem socialnih razlik – postane malenkostna, neznatna. Za ljudi, ki se ponoči v predmestnih palačah zamaskirani igrajo anonimne erotične igre, v katerih poraženec ne dočaka jutra, med prostitutko in zdravnikom ni bistvene razlike. Oba sta enako nepomembna,

Tom Cruise in Nicole Kidman

nadomestljiva, potrošna. Ko prostitutka ponudi svoje življenje, da bi rešila zdravnikovega, mirno usmrtijo njo, ko pa on grozi, da jih bo razkrinkal, mu enako mirno ubijejo prijatelja, njega pa reši le subjektiven občutek enega od njih, da je zdravniku dolžan uslugo. Nočne igre iz elitnih četrti New Yorka imajo vse prvine računalniških skupnosti in kiber kulture. Igralci so anonimni, na prizorišče lahko vstopijo samo, če poznajo geslo. Tako kot na internetu si tudi tu udeleženci povsem svobodno izbirajo indentiteto. Vse poteka tako, kot da gre zares, a ko je igre konec, se to nikjer ne pozna. Seveda to velja le za te, ki so del skupnosti – za druge je to nedosegljiv privilegij ali celo razkošje, ki ga plačaš z glavo. To zadnje je seveda ekstrem, a ekskluzivizem je podoben, čeprav ga apologeti kiber kulture pogosto pozabljajo, Kubrick pa je to, kako čudne so te igre, zelo podobno kot na drugem koncu sveta Michael Haneke, najbrž opazil prav zaradi tega, ker je *outsider*.

V dobrih dveh urah, ki se začnejo kot labodji spev filmskega modernista, po vrsti in ne da bi človek zares opazil, padejo trije miti sodobnosti. Zakonska zvestoba, enakopravnost, prost dostop – vrednote, na katerih temeljijo sodobne družbe zahodnega sveta, se izkažejo za utvare, v katere danes verjame samo še ta, ki je imel od njih zgodovinsko največ koristi. Beli moški višjega srednjega razreda. *Široko zaprte oči* so Komunistični manifest za tretje tisočletje. •